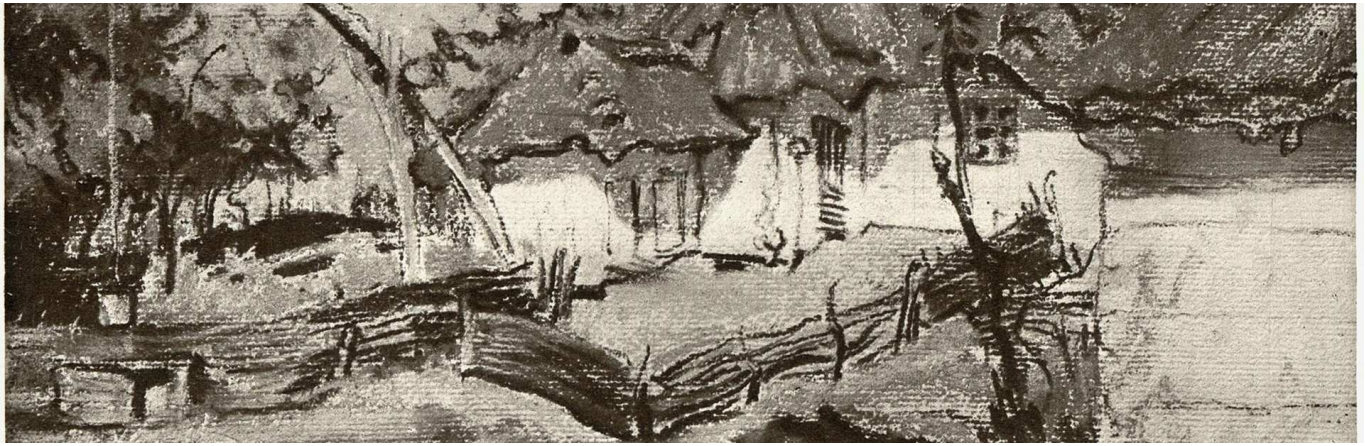

Treści uniwersalne w *Weselu* Stanisława Wyspiańskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Stanisław Wyspiański, *Wesele*, oprac. J. Nowakowski, Wrocław 1981, s. 176–177.

Treści uniwersalne w *Weselu* Stanisława Wyspiańskiego

Stanisław Wyspiański, *Chaty w Grębowie*, 1900

Źródło: domena publiczna.

Wesele Stanisława Wyspiańskiego zostało zainspirowane konkretnym wydarzeniem – uroczystością zaślubin Lucjana Rydla i Jadwigi Mikołajczykówny. Sztuka zyskała jednak popularność nie tylko za sprawą towarzyskiej anegdoty, lecz także dzięki głębszej, ponadczasowej treści. Wyspiański wplótł do dramatu uniwersalne refleksje wykraczające daleko poza kontekst obyczajowy, który był kanwą powstania dzieła.

Twoje cele

- Rozpoznasz treści uniwersalne zawarte w *Weselu* Stanisława Wyspiańskiego.
- Wyjaśnisz, na czym polega ponadczasowość poszczególnych fragmentów utworu.
- Wyróżnisz cechy poetyki *Wesela*, dzięki którym dramat ma charakter uniwersalny.

Czy dzieło literackie może być uniwersalne?

Przed orzekaniem o ponadczasowości danego utworu powinna wstrzymywać nas świadomość, że każdy tekst nosi piętno epoki, w której powstaje. Jest naznaczony atmosferą czasu, nastrojami społeczeństwa, a także zgodny z obowiązującymi prądami literackimi. Często też odnosi się do aktualnych problemów, które dla późniejszych czytelników mogą się okazać nie w pełni zrozumiałe. Mimo to pewne dzieła uznaje się – nie tylko w gronie historyków literatury – za ciągle aktualne.

Dlaczego tak się dzieje? Wpływ na to ma wiele różnorodnych czynników. [Uniwersalne](#) przesłanie utworu literackiego wiąże się zazwyczaj z ponadczasowymi wartościami wyrażonymi w tekście, na przykład z wiernością, poświęceniem, bohaterstwem. Podobnie, kiedy dzieło porusza fundamentalne pytania egzystencjalne dotyczące dobra i zła na świecie, osiągnięcia szczęścia czy sensu istnienia, zadawane przez ludzi od najdawniejszych czasów. Samo nawiązanie do wielkich wartości lub pytań nie wystarcza jednak, aby dzieło zostało określone za [uniwersalne](#). Do tego potrzeba czegoś więcej.

Większość utworów uważanych za ponadczasowe prezentuje wysoką jakość artystyczną, począwszy od stylu pisarskiego, przez innowacyjność, oryginalność literackich rozwiązań, aż po złote myśli. Zdarza się, że sentencja wykracza poza ramy dzieła, stając się popularnym powiedzeniem. Wówczas powoływanie się na mądrość takiego utworu, czy przytaczanie cytatu, może pełnić funkcję argumentu w dyskusji.

Wiecznie trwające wesele w Bronowicach

Wesele Stanisława Wyspiańskiego spełnia wszystkie powyższe warunki. Od ponad stu lat ta młodopolska sztuka funkcjonuje niemal jak własność publiczna i należy do dzieł literackich najczęściej cytowanych przez Polaków. Określa się ją jako dramat narodowy, a zawarte w niej patriotyczne przesłanie uznaje się za uniwersalne. Swoją popularność utwór zawdzięcza także wybitnemu stylowi pisarskiemu Wyspiańskiego, dzięki któremu – mimo licznych stylizacji gwarowych czy archaizmów językowych – jest zrozumiały dla współczesnego czytelnika. Najważniejsze są jednak wiecznie aktualne problemy polskiego społeczeństwa, które artysta zobrazował w tym dziele.

Stanisław Wyspiański, *Autoportret*, 1898

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Chociaż *Wesele* zostało oparte na prawdziwych wydarzeniach – uroczystości zaślubin poety Lucjana Rydla z chłopką Jadwigą Mikołajczykówną w chacie w Bronowicach – wykracza poza poetykę **realizmu** i towarzyską anegdotę, która zainspirowała powstanie utworu. Obrzęd weselny był dla Wyspiańskiego pretekstem do przedstawienia przekroju polskiego społeczeństwa. Pojawiające się podczas zabawy postaci są **symbolicznymi** reprezentantami występujących wśród Polaków postaw, poglądów oraz idei.

Włodzimierz Tetmajer, *Dvorek w Bronowicach*, po 1903

Źródło: Pinakoteka, domena publiczna.

Wyspiański wykorzystał w *Weselu* poetykę **symbolizmu** – kierunku rozwijającego się w literaturze w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku. Symbolizm zakładał unikanie jednoznaczności w sztuce. Opierał się na sugerowaniu odbiorcy określonych nastrojów, przeżyć i refleksji za pomocą symboli, czyli obrazów niemających ustalonego znaczenia, wyrażających treści niemożliwe do szczegółowego zdefiniowania. Taka konwencja sprzyjała próbie ukazania życia wewnętrznego polskiego narodu.

Wiejska chata, w której odbywa się wesele, staje się przestrzenią symboliczną. Podczas zabawy uwidaczniają się odwieczne polskie problemy, lęki oraz marzenia. *Wesele* nie przedstawia bowiem Polski w żadnym konkretnym momencie historycznym, lecz samą ideę polskości. Dlatego też w bronowickiej chacie pojawiają się legendarni bohaterowie oraz postaci z przeszłości. Wszyscy oni muszą zmierzyć się z panującymi wśród Polaków marazmem oraz niezgodą. I właśnie między innymi z tego powodu dramat Wyspiańskiego okazuje się zawsze aktualny.

Słownik

realizm

(fr. *réalisme*) – w literaturze prąd spopularyzowany w prozie II połowy XIX wieku, dążący do jak najwierniejszego odzwierciedlenia świata znanego czytelnikowi z codzienności. Realiści opisywali wydarzenia, bohaterów i ich egzystencję w sposób reprezentatywny dla przedstawianej w utworze grupy społecznej

symbol

(gr. *śýmbolon*) – wieloznaczny, postrzegany zmysłowo odpowiednik jakości niemających określenia w systemie językowym, opierający się na sugerowaniu wzruszeń i nastrojów, w przeciwieństwie do alegorii nie posiadający utrwalonego w kulturze znaczenia

symbolizm

(gr. *śýmbolon* – symbol) – kierunek w sztuce zapoczątkowany przez poetów francuskich w II połowie XIX wieku, zakładający rezygnację z bezpośredniego opisu emocji, opierający się na sugerowaniu wzruszeń i nastrojów, operujący wieloznacznymi symbolami w celu wyrażenia treści, które nie mają jednoznacznego określenia w systemie językowym

uniwersalizm

(łac. *universalis* – powszechny) – termin filozoficzny oznaczający dążenie do upowszechnienia danego poglądu, do objęcia działalnością wszystkich ludzi, do ogarnięcia pewnej całości, powszechność. Także: wszelkie postawy i poglądy uznające dominację całości nad częściami, ogółu nad jednostkami itp.; przeciwieństwo różnych odmian indywidualizmu

uniwersalne dzieło literackie

utwór literacki uznawany przez ogół społeczeństwa za zawsze aktualny ze względu na ponadczasową wartość moralną, mądrościową lub artystyczną

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Wybierz jedną z zamieszczonych poniżej sentencji i wyjaśnij, dlaczego – twoim zdaniem – jest wciąż aktualna.

Polecenie 2

Czy któryś z cytatów można uznać za uniwersalny nie tylko dla narodu polskiego, lecz także dla całej ludzkości? Odpowiedź uzasadnij.

Uniwersalne sentencje

„Każden sobie rzepkę skrobie” Niezgoda między warstwami objawia się także we wzajemnej ignorancji i niezrozumieniu. Mieszkańcy miasta nie traktują chłopów

„To, co było, może przyjść” W *Weselu* Wyspiański nawiązał do zadawnionych waśni pomiędzy poszczególnymi warstwami polskiego społeczeństwa. Wynikały one przede wszystkim z dawnych przewinień, które wciąż tkwiły w pamięci świadków, a nie zostały nigdy wyjaśnione, ani przebaczone – przykładem może tu być krwawy chłopski bunt z 1846 roku skierowany przeciwko szlachcie, nazywany rabacją galicyjską. Tego rodzaju konflikty nie ograniczały się do jednego pokolenia, lecz rzutowały na kolejne dziesięciolecia, skutkując ustawiczną

jako równych sobie, są zamknięci we własnym środowisku i nie obchodzą ich wiejskie zwyczaje. Oba środowiska żyją w dwóch odrębnych światach, dlatego nie potrafią ze sobą współpracować. Wyrażają to słowa Radczyny skierowane do Kliminy podczas kurtuazyjnej rozmowy. Ta fraza nie dotyczy jednak tylko chłopów i mieszczan, lecz wszelkich grup społecznych żyjących na polskich ziemiach.

„Mąć nim wodę, mąć!” Harmonijna współpraca różnych grup społecznych nie jest możliwa, ponieważ różnice nie są łagodzone, lecz wiecznie podsycane. Dzieje się to między innymi za sprawą prasy kształtującej opinię publiczną. Widmo Stańczyka w sposób symboliczny wręcza Dziennikarzowi kaduceusz – laskę symbolizującą ideowe przywództwo nad narodem – i ironicznie nakazuje mu szerzyć niezgodę wśród rodaków. Scena ta obnaża tendencje panujące w polskiej publicystyce, a także uwidacznia ponadczasowy problem całego społeczeństwa niezdolnego do porozumienia.

wzajemną nieufnością. Słowa „To, co było, może przyjść” padają podczas rozmowy Gospodarza i Pana Młodego i wyrażają obawę, że odwieczny konflikt między elitą narodu a uciskanim ludem może wybuchnąć w przyszłości w każdej chwili. Widmo przeszłych wydarzeń będzie towarzyszyło następnym generacjom dopóki w narodzie nie zapanuje zgoda.

„No, tylko że my jesteśmy tacy przyjaciele, co się nie lubią” Brak jedności narodu ujawnia się w konwersacjach, które prowadzą ze sobą weselnicy, w postaci uwag rzucanych na marginesie. Artysta ukazuje w ten sposób nie tylko współczesne problemy, lecz także konflikty narastające od dawna. Jedną z takich kwestii jest stosunek rodowitych Polaków do osób obcego pochodzenia, które zamieszkują polskie ziemie. Wypowiedane przez Żyda do Pana Młodego słowa: „my jesteśmy tacy przyjaciele, co się nie lubią” podsumowują dwuznaczne relacje panujące od wieków pomiędzy różnymi narodowościami Rzeczypospolitej.

„*Scęście swoje sie szanuje!*” Poza wadami narodowymi Wyspiański obnażył w *Weselu* także uniwersalne ludzkie przywary, takie jak awanturnictwo, pijaństwo czy chciwość. Kluczowe znaczenie dla treści dramatu ma stawianie wyżej własnej wygody i bogactwa niż wspólnego dobra. Taka postawa uwidacznia się zwłaszcza w sytuacjach, gdy bohaterom zostają powierzone narodowe symbole, takie jak złota podkowa czy złoty róg. Za każdym razem ważniejsze okazuje się osobiste szczęście niż wartości patriotyczne:

“ *Stanisław Wyspiański*

Wesele

Akt II, Sceny 28–29

[fragmenty] GOSPODARZ

Patrzaj, Hanuś! *GOSPODYNI*

Scęście w ręku! *GOSPODARZ*

Szczęście, szczęście

znalezione. *GOSPODYNI*

Ka? *GOSPODARZ*

Pod progiem na przysieniu;

szczęście w ręku. *GOSPODYNI*

Cała złota,

o mistyrna tyz robota.

Któż to zgubił? — Schować

trzeba. *GOSPODARZ*

Zwołać ludzi — spadło z nieba;

trza pokazać zgromadzeniu.

GOSPODYNI

Ni ma cego — Scęście w ręku;

togo z ręki się nie zbywa,

w tajemnicy się ukrywa,

światom się nie przekazuje:

Scęście swoje sie szanuje!

GOSPODARZ

Złota! *GOSPODYNI*

Prawda. *GOSPODARZ*

Rzuć do skrzyni!

Prawdziwieś do ręki wzięła;
szczęście swoje się szanuje,
czyli Piekła dar, czy z Nieba —
aleć jensze szczęście moje.

Źródło: Stanisław Wyspiański, *Wesele*,
oprac. J. Nowakowski, Wrocław 1981, s.
176–177.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz postaci dramatu, w których postępowaniu uwidacznia się nadmierna troska o dobra materialne.

☐ Gospodyni

☐ Ksiądz

☐ Jasek

☐ Pan Młody

☐ Poeta

☐ Rachela

Ćwiczenie 2

Połącz bohaterów *Wesela* z symbolizowanymi przez nich postawami.

Hetman

zdrada narodowa

Radczyni

miłość romantyczna

Czepiec

ignorancja względem chłopstwa

Widmo

chłopska awanturniczość

Ćwiczenie 3

Zdanie	Prawda	Falsz
<i>Wesele</i> jest w całości dramatem symbolicznym i jego treść nie odnosi się do wydarzeń współczesnych Wyspiańskiemu.	☐	☐
W <i>Weselu</i> współwystępują postaci z różnych okresów historii Polski.	☐	☐
Wyspiański ukazuje konflikt chłopstwa i szlachty jako wciąż aktualny.	☐	☐
Kaduceusz jest uniwersalnym symbolem szerzenia niezgody w społeczeństwie.	☐	☐

Ćwiczenie 4

Wypisz z treści *Wesela* trzy sentencje, które można uznać za uniwersalne i uzasadnij swój wybór.

SENTENCJA	UZASADNIENIE

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij znaczenie wypowiedzi Dziennikarza: „Niech na całym świecie wojna, / byle polska wieś zaciszna, / byle polska wieś spokojna”.

Ćwiczenie 6

Która scena w *Weselu* jest twoim zdaniem najbardziej ponadczasowa? Uzasadnij swój wybór.

Ćwiczenie 7

Dlaczego wiejska chata w *Weselu* jest przestrzenią uniwersalną? Sformułuj wypowiedź pisemną na 100 słów.

Ćwiczenie 8

Uzasadnij na przykładzie *Wesela*, dlaczego poetyka symbolizmu sprzyja przekazywaniu treści uniwersalnych. Sformułuj wypowiedź pisemną na 200 słów.

Praca domowa

Zastanów się, czy problemy poruszane w *Weselu* mogłyby być zrozumiałe dla czytelników dramatu bądź widzów spektaklu, którzy nie są Polakami. Przedyskutuj tę kwestię z kolegami i koleżankami z klasy.

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Oparek

Przedmiot: Język polski

Temat: Treści uniwersalne w *Weselu* Stanisława Wyspiańskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- rozpozna treści uniwersalne zawarte w *Weselu* Stanisława Wyspiańskiego;
- wyjaśni, na czym polega ponadczasowość poszczególnych fragmentów utworu;
- wyróżni cechy poetyki *Wesela*, dzięki którym dramat ma charakter uniwersalny.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- mapa symboli;
- rozmowa kierowana.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel proponuje uczniom obejrzenie fragmentów odcinka serialu Andrzeja Wajdy *Z biegiem lat, z biegiem dni* (odcinek 4, Kraków 1901), w którym przedstawiona została recepcja sztuki Wyspiańskiego – reakcje współczesnych mu literatów krakowskich.
2. Nauczyciel zachęca uczniów do wyszukania w sieci informacji na temat znanych wystawień *Wesela* na przestrzeni lat – w odniesieniu do tezy o ponadczasowości sztuki (może to być także praca domowa).

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel (po rozpoznaniu stanu wiedzy uczniów i ewentualnym uzupełnieniu najważniejszych wiadomości) inicjuje dyskusję nad fenomenem *Wesela*. Stawia przy tym pytania, w jakim stopniu nowatorska forma utworu wpłynęła na jego odbiór w czasach Wyspiańskiego i co zdecydowało o ponadczasowości dzieła.
2. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał i wprowadza ich w temat lekcji, nawiązując do wcześniejszej dyskusji o ponadczasowości (a więc wymiarze uniwersalnym) utworu.
3. Nauczyciel wraz z uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu.
4. Nauczyciel prosi uczniów o podzielenie się na 2 zespoły i opracowanie map skojarzeń wokół symboli chochoła i złotego rogu. Przedstawiciele zespołów prezentują mapy. Nauczyciel komentuje poszukiwania uczniów, naprowadzając ich na temat wieloznaczności utworu i poetyki symbolizmu.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”. Następnie nauczyciel prosi uczniów o wypunktowanie i zapisanie na tablicy wad polskiego społeczeństwa, z którymi Wyspiański rozprawia się w *Weselu*. Wszyscy wspólnie zastanawiają się, które z tych wad określić można jako uniwersalne słabości ludzkie.
2. Uczniowie zapoznają się z prezentacją multimedialną. Polecenia 1 i 2 uczniowie mogą wykonać w formie dyskusji moderowanej przez nauczyciela.
3. Uczniowie przechodzą do sekcji „Sprawdź się”, dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia 1, 2, 3, 4, 7 i 8. Ćwiczenie 5 uczniowie wykonują wspólnie, dyskutując nad znaczeniem wypowiedzi i proponując alternatywne hasła o tej samej wymowie, jednak osadzone we współczesności. Ćwiczenie 6 uczniowie wykonują indywidualnie. Następnie nauczyciel prosi o zapisanie powtarzających się propozycji na tablicy i komentuje wybór uczniów, wraz z nimi oceniając uniwersalność wymowy konkretnych scen.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi chętnego ucznia o podsumowanie i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informacje.
2. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat spełnienia kryteriów sukcesu.
3. Na zakończenie nauczyciel może zaproponować uczniom wspólne oglądanie wybranego wystawienia *Wesela*, np. teatr telewizji z roku 2019 reż. Wawrzyniec Kostrzewski.
<https://vod.tvp.pl/website/wesele,40987862>

Praca domowa:

1. Zastanów się, czy problemy poruszane w *Weselu* mogłyby być zrozumiałe dla czytelników dramatu bądź widzów spektaklu, którzy nie są Polakami. Przedyskutuj tę kwestię z kolegami i koleżankami z klasy.

2. Wyszukaj informacje na temat inscenizacji teatralnych *Wesela*, zobacz dostępne fragmenty i zastanów się, w jaki sposób zmieniała się reżyserska interpretacja dzieła Wyspiańskiego na przestrzeni czasu.

Materiały pomocnicze:

- Juliusz Kleiner, *Istota utworu dramatycznego*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, wybór i oprac. Janusz Degler, Wrocław 1988.
- Sławomir Świontek, *Znak, tekst i odbiorca w teatrze*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, pod red. Janusza Deglera, Wrocław 1988.
- Rafał Węgrzyniak, *Encyklopedia „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego*, Kraków 2001.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać multimedium bazowe do podsumowania lekcji.